

C.M. WIELAND, EL «DAURAT TERME MITJÀ»

I L'IDEALISME

Jordi JANÉ i CARBÓ

Wieland havia observat sempre amb atenció el desenvolupament socio-polític de la seva època. Com a bon coneixedor i defensor convençut de les teories de l'Aufklärung, les emprà amb fidelitat absoluta en jutjar (des de 1789 fins a la seva mort, el 1813) els esdeveniments que van somoure l'ordre establert a França i, de retruc, a tot Europa.

La fama de lliure pensador, que aviat tingué entre els estudiants, fou la causa de l'enemistat dels seus ortodoxos col·legues de la Universitat d'Erfurt i el motiu pel qual hagué de deixar la càtedra de filosofia que hi havia obtingut el 1769. Pel seu prestigi, però, com a escriptor i com a pensador -que havia anat creixent, especialment des de la publicació de la que encara es considera el primer *Entwicklungsroman* de la literatura alemanya moderna, *Die Geschichte des Agathon* (1766, primera versió) i de la novel·la política *Der goldene Spiegel* (1772)-, fou nomenat preceptor dels dos fills de la duquesa de Weimar, càrrec que exercí fins el 1775, quan el duc Karl August arribà a la majoria d'edat, i pel qual li fou assignada una pensió vitalícia que, per bé que no era molt elevada, li garantia la seguretat i la independència econòmiques que desitjava per tal de dedicar-se plenament a la literatura.

Des de la seva arribada a Weimar, Wieland preparà l'edició de la revista *Der Teutsche Merkur*, el primer número de la qual aparegué el 1773, amb ell mateix com a director i editor. Amb la revista pretenia fomentar la cultura i al mateix temps millorar la seva pensió; que reeixí en tots dos propòsits, especialment en el segon, ho demostra el fet, poc freqüent en aquesta època, que al principi assolí una tirada de 2.500 exemplars i posteriorment es mantingué per damunt dels 2.000, gràcies a la seva habilitat per tractar temes que interessessin el públic, adaptant també la forma al seu gust i augmentant la seva pròpia tendència espontània a la moderació. Aquest tarannà fou segurament el producte del contrast entre el fanatisme religiós de l'internat

pietista de Bergen, on romangué dos anys, i les idees democràtiques i republicanes que conegué durant la seva llarga estada a Suïssa (1752- 60), i li resultà molt positiu tant per a guanyar-se el favor del públic, com per a evitar la censura. Com ell mateix comentà, «el *Merkur* estava pensat per a trobar una bona acollida entre la gent mitjana i l'obtenia». ¹ Malgrat que les edicions van anar minvant fins arribar el 1810 als 200 exemplars, la llarga durada de la revista demostra que el concepte que Wieland tenia del seu públic era correcte.

En els primers anys de la seva publicació, el *Merkur* gairebé no va incloure articles sobre política, en part per la mateixa moderació de Wieland, però especialment perquè en aquest camp ja existien d'altres revistes més importants, a les quals Wieland no s'hi podia enfrontar. ² Els seus temes principals eren la literatura, la filosofia, l'estètica, l'art, cròniques i comentaris sobre tots els àmbits del saber, fins que el novembre de 1789 va canviar aquesta orientació (juntament amb el títol: *Der Neue Teutsche Merkur*) dedicant més atenció a la literatura alemanya coetània i als esdeveniments polítics, amb la qual cosa seguia també els desigs del públic de rebre informació sobre el desenvolupament dels esdeveniments al país veí.

En els seus articles sobre la Revolució, Wieland intentava copsar els fets des de diferents punts de vista, per tal de seguir essent imparcial, com havia fet sempre en jutjar qualsevol concepte concret o abstracte, evitant palesar les seves conviccions, que no havia volgut fixar mai en cap extrem, ans al contrari: rebutja amb la mateixa èmfasi tant la forma d'Estat basada en el Contracte Social de Rousseau com la de l'Estat absolutista.

A l'assaig *Betrachtungen über J.J. Rousseaus ursprünglichen Zustand des Menschen*, escrit el 1770, es distancia clarament de la línia rousseauniana qualificant de degradant per a l'home aquella exigència de tornar a la natura ³ i, malgrat que accepta la idea que tots els mals de la Humanitat tenen el seu origen en l'opressió i el desenfrenament, ⁴ la solució que ofereix per a suprimir-los és exactament la contrària, la qual cosa palesa el seu arrelament en l'*Aufklärung*:

Alle Verderbnisse der Menschheit scheinen mir aus zwei Hauptwurzeln zu entspringen, der Unterdrückung und der Ausgelassenheit (...). Die Verderbnisse von der zweiten Klasse würden von selbst wegfallen, wenn denen von der ersten durch das einzige mögliche Mittel, durch eine weise Staatseinrichtung und Gesetzgebung, vorgebauet würde. Aber ungereimt ist es, einigen dauerhaften Nutzen von den Massnahmen zu erwarten, welche man gegen diesen oder jenen einzelnen Zweig der sittlichen Verderbniss besonders nimmt, so lange man das Uebel nicht in der Wurzel angreift, oder angreifen darf; das ist, so lange die menschliche Natur unter den Fesseln seufzt, in welche die Tyrannei des Aberglaubens und willkürlich ausgeübter Staatsgewalt in gewissen Jahrhunderten und in gewissen Strichen des Erdbodens sie geschmieden hat. ⁵

A la novel·la ja esmentada (*Der goldene Spiegel*) reprèn el tema i l'exemplifica en la societat del país imaginari de Scheschian, que supera la misèria i l'anarquia per mitjà d'una monarquia il·lustrada, patriarcal i ben organitzada jeràrquicament que posa les qüestions de govern en mans de la noblesa, i de les quals, òbviament, en són exclosos tota mena de representants del poble. Posteriorment tornarà a tractar aquests temes als assaigs *Über das göttliche Recht der Obrigkeit, oder über den Lehrsatz «Dass die höchste Gewalt in eimen Staate durch das Volk geschaffen sey»* (1977) i *Eine Lustreise ins Elysium* (1787) entre d'altres. En aquest últim ofereix explícitament la teoria antitètica a la de Rousseau: en el seu estat primitiu els homes no vivien en una innocència paradisiàca, sinó en estat salvatge, en constant lluita entre ells mateixos i amb la natura, la qual cosa qualifica de «natural i necessària»;⁶ aquest estat es va poder superar gràcies a l'instint social innat en l'home, que el menà a agrupar-se en comunitats que amb la seva evolució natural havien estat l'origen de l'Estat. Així Wieland arriba a la conclusió que els homes, per a ser feliços, «in bürgerlicher Verfassung und also unter obrigkeitlicher Gewalt leben, das ist mit einem Worte, dass sie regiert werden müssen». ⁷

A l'assaig anterior, partint de la base que la massa del poble és com una massa de nens,⁸ la qual cosa presenta com una evidència que no cal demostrar,⁹ arriba a la mateixa conclusió:

Der Urheber der Natur hat also durch eben den Akt, durch den er Menschen machte, das ewige Gesetz der Nothwendigkeit promulgiert: dass sie regiert werden müssen: und - so ist alle obrigkeitliche Gewalt an sich betrachtet göttlichen Rechts. ¹⁰

Amb aquests arguments de la tradició religiosa i de l'àmbit de la natura, que li han servit per a demostrar la necessitat d'un govern, arribarà a fer palesa la forma de govern que convé per raó natural. A la segona part de l'assaig exposa una sèrie d'exemples de pobles primitius imaginaris, que li permeten d'afirmar que la llei del més fort és l'origen real de qualsevol autoritat pública,¹¹ perquè a la natura humana hi ha un instint que li fa reconèixer el superior natural. Partint d'aquest instint, Wieland introdueix l'argument que després, amb lleugeres variacions, utilitzarà per a blasmar la Revolució Francesa:

Und nun behaupte ich, eben dieser Instinkt sey auch in der Folge auf Seiten der Völker, die Hauptursache gewesen, warum sie sich bei allen den mannichfaltigen Veränderungen beruhiget haben, die nach und nach (...) mit der politischen Form und Verfassung der Staaten vorgegangen. Immer verhielt sich das Volk, d.i. der grösste Theil der Nation, leidend dabei. Denn auch dann, wenn es anmassliche oder erwählte Repräsentanten hatte, waren gemeiniglich die Rech-

te des Volks nur der Schild und Deckmantel, unter welchem die Mächtigsten unter dem Adel und der Klerisey und die Ehrgeitzigsten, Verschmitztesten und Beredtesten unter dem Volke ihre Privatabsichten desto sicherer durchzusetzen wussten.¹²

Només li calen uns quants exemples més de pobles primitius imaginaris, per a poder arribar a la conclusió que la garantia de la felicitat humana és una monarquia hereditària.¹³ Aquest assaig deixa oberta la qüestió del matís que haurà de tenir la monarquia ideal de Wieland; de moment ha rebutjat les diferents formes de govern enumerades al principi¹⁴ i ha defensat com a única forma de govern «natural» la monarquia hereditària. A *Eine Lustreise ins Elysium* matisarà aquest concepte fins arribar a l'ideal de monarquia liberal paradigmàtica de l'Aufklärung:

Das Verhältnis zwischen dem Regierer und dem Regierten beruhet (...) auf gegenseitigen Rechten und Pflichten, deren Beobachtung von beiden Seiten die Bedingungen desselben sind.¹⁵

En assaigs posteriors insistirà en aquest matís, tant si aquesta és la qüestió central, com si el tema només s'hi acosta una mica. Així, a *Das Geheimnis des Kosmopolitenordens*. (escrit amb la intenció de distanciar-se de l'Ordre dels Il·luminats, ja que existien sospites que Wieland hi estava en contacte, per tal com l'Ordre recomanava als seus afiliats algunes novel·les i escrits seus), el tema principal és que la política que pretengui aconseguir el benestar de la Humanitat ha de prescindir de tota mena de violència. Entremig desenvolupa la imatge del ciutadà prototípic: l'intel·lectual indecís que reflexiona sobre els fets –sobre els quals no pot exercir cap influència–, posant-los a la balança dels seus principis morals i convençut que l'únic medi legítim per a aconseguir algun progrés consisteix a col·laborar amb les institucions existents amb la fita d'aconseguir la forma de govern inspirada en la raó. és a dir, «wenn ein vernünftiges Volk von vernünftigen Vorgesetzten nach vernünftigen Gesetzen regiert würde».¹⁶

Wieland considera que governar és un art, l'exercici del qual és reservat als reis amb la col·laboració d'un sistema jerarquitzat, en el qual caldrà canviar els governats quan no actuïn adequadament, però sense admetre la possibilitat que sigui el sistema el que hagi de ser canviat. El sobirà ideal és el rei que té una formació prou àmplia per copsar les necessitats, els mitjans i les possibilitats del seu país; a aquest ideal de sobirà li correspon un ideal de ciutadà que admet que ha de ser governat, perquè comprèn que els assumptes polítics són massa complicats per a ell i agraeix al sobirà que se n'ocupi, ja que així ell es pot dedicar als seus assumptes personals i no li cal preocupar-se dels de la comunitat.

En contraposició a aquests ideals hi ha una sèrie de delictes que poden

interrompre el progrés de la Humanitat, entenent com a tal el procés constant envers la fita més elevada que consisteix en «die vernunftsmässigste Verfassung und Regierung der Völker». ¹⁷ Hom podrà assolir-la mitjançant la cultura i la difusió de les veritats fonamentals, i és en aquest camp on es poden cometre els delictes contra la Humanitat, com la divulgació d'escrits, «welche geradezu Aufruhr oder Empörung gegen die gesetzmässige Obrigkeit zu erregen suchen –Schriften, welche geradezu gegen die gesetzmässige Grundverfassung des Staats gerichtet sind». ¹⁸

Per altra banda, el desenvolupament podrà continuar si la pressió que exerceixen les capes més altes del sistema jerarquitzat sobre les més baixes no és excessiva, la qual cosa, a més, farà innecessari que els vassalls malgastin les seves energies en una revolució que només perjudicaria el creixement del país i la felicitat dels seus ciutadans, però que resulta imprescindible quan aquests són oprimits. ¹⁹

Un any després d'haver escrit aquest article, esclatà la Revolució Francesa i Wieland cregué que aquest fet confirmava les seves teories, per la qual cosa va seguir amb interès els esdeveniments a França i els anà comentant de forma gairebé immediata i constant al *Merkur*, continuant amb el seu estil antidogmàtic, presentant en les seves reflexions el pro i el contra de cada qüestió tractada i utilitzant encara més sovint que abans el recurs estilístic de la conversa entre diferents personatges, cadascun dels quals defensa una posició ben distanciada dels altres. Com abans, però, arriben indefectiblement a la conclusió, implícita o explícita, que la monarquia és l'única forma viable de govern i que la Il·lustració menarà els prínceps a apartar-se dels actes arbitraris i a sotmetre's lliurement a la sobirania de la llei.

Ja l'agost de 1789 emprà aquest recurs en el primer escrit seu sobre la Revolució Francesa: *Unterredung über die Rechtmässigkeit des Gebrauchs, den die Französische Nation dermalen von ihrer Aufklärung und Stärke macht*, contraposant els arguments a favor de la Revolució –defensats pel personatge Walter– als arguments en contra –defensats pel seu interlocutor Adelstan– i estudiant les causes que, segons Wieland, han estat l'origen d'aquest trasbals i els possibles efectes que pot causar. També el fons es basa en una característica dels seus comentaris ulteriors sobre aquest tema: utilitzar aquells fets i les seves causes (reals i més sovint subjectives) com a advertència als sobirans alemanys i com a reforç de les seves raons aduïdes en prova de la necessitat de donar suport a les idees de l'*Aufklärung*.

El que havia afirmat hipotèticament a *Das Geheimnis des Kosmopolitenordens*, es veia ara reforçat per la realitat:

Eine ganze grosse Monarchie in Aufruhr ist freilich ein Schauspiel, das die allgemeine Aufmerksamkeit erregen und beschäftigen muss. ²⁰

Aquest espectacle havia de servir de revulsiu tant per al poble, al qual

ensenyava «diese fürchterlichen und kannibalischen Szenen, die wir theils in und um Paris, theils in den Provinzen spielen sehen»,²¹ com per als governants, que havien d'evitar les causes:

Die Bewegungen eines zur Verzweiflung gebrachten Volkes sind ihrer Natur nach stürmisch, und niemand kann für ihre Folgen verantwortlich gemacht werden, als der- oder diejenigen, die das Volk durch unverständige und tyrannische Massregeln zu dieser Verzweiflung getrieben haben.²²

Wieland veié amb bons ulls l'Assemblea Nacional, ja que la considerava l'òrgan de la burgesia il·lustrada que podia frenar els excessos del feudalisme i facilitar al rei l'exercici de les seves funcions, convençut com estava que els reis foren més liberals sense les coaccions de la noblesa i el clergat, tal i com li ho fa dir a Walter: «(...) wenn man bedenkt, wie beträchtlich noch unter der hohen Geistlichkeit und dem hohen Adel die heimlichen Freunde des Despotismus sind, (...)». ²³ Aquesta reflexió forma part de la sèrie de raonaments, que Walter contraposa al que Adelstan anomena «unerhörten Anmassungen der Nazionalversammlung», ²⁴ amb els quals pot demostrar que aquesta opinió no raonada és falsa i per arribar a la conclusió que expressa les idees de l'autor:

Mir wenigstens scheint es unmöglich, in der grössten, wichtigsten und schwersten Nationalangelegenheit, wobei es um nichts geringeres als um die Wiedergeburt einer mit dem politischen Tode ringenden Monarchie zu thun ist, sich (...) mit mehr Weisheit, Mässigung, Behutsamkeit, Delikatesse und Gegenwart des Geistes zu betragen, als die Nazionalversammlung von ihrer ersten Sitzung an bis auf diesen Tag gethan hat.²⁵

La funció més important que Wieland concedeix a l'Assemblea Nacional és, doncs, salvar la monarquia i col·laborar-hi, encara que de seguida puntualitza i estableix el límit d'aquesta col·laboració, advertint que el rei, com a sobirà de la nació, només haurà de retre comptes de l'exercici de la seva autoritat davant Déu. A les observacions que escrigué poc temps després sobre aquest escrit, relativitzà aquesta afirmació argüint que fóra quasi ridícul intentar dur a terme aquesta màxima en un temps revolucionari.²⁶

De fet, la realitat de la Revolució Francesa va fer evolucionar el seu concepte de monarquia ideal, passant del concepte unitari del despotisme il·lustrat al de la separació de poders de la monarquia constitucional defensat per Montesquieu. A l'assaig que publicà al *Merkur* d'octubre de 1789 amb l'expressiu pseudònim d'«Eleutherius Filoceltes», intitulat *Kosmopolitische Adresse an die Französische Nazionalversammlung*, proposa un tipus de monarquia que contrasta amb el que defensava a *Der goldene Spiegel*. Si a la novel·la la llei governava per mitjà del rei, no el rei per mitjà de la llei,²⁷ al memorial, en canvi, afirma:

Das allgemeine Beste in einem monarchischen Staat erfordert eine solche Konstitution, wodurch die drei Mächte der Staatsverwaltung, die gesetzgebende, richterliche und vollziehende, einander in gehörige Gleichgewichte halten.²⁸

Aquesta evolució, però, té els seus límits i per a Wieland el centre del poder ha de seguir en mans del rei, el qual no pot ser convertit en un «Subdelegierter der Nazion»²⁹ ni en un «Titularmonarch»,³⁰ com pretenia l'Assemblea Nacional, en negar-li el dret de vet absolut, sinó que ha de ser el cap del país i li correspon el poder executiu, al qual el poble no es pot oposar.³¹ En aquest punt Wieland critica l'Assemblea Nacional, perquè ha fet creure al poble que és posseïdor d'una sobirania superior a qualsevol altra; ell en canvi defensa que l'única sobirania és la de la llei, que és l'expressió de la raó universal, i considera «lächerlich, von Majestät des Volkes zu faseln».³²

Tot i amb això, en aquesta primera fase de la Revolució, encara justifica el que titlla de petits errors en mig de la reorganització, als quals s'hi afegeixen els excessos comesos per alguns membres del partit popular. Així, a l'assaig *Unparteiische Betrachtungen über die dermalige Staatsrevolution in Frankreich*, aparegut el maig de 1790, parla dels «Ereignisse die eine allgemeine Missbilligung erregten und erregen mussten»,³³ i tot seguit afirma que si aquests fets es consideren com una petita part de tota la reorganització, gràcies a la qual arribarà el bé més preat, -la promulgació d'una constitució-, perden importància, i no es pot condemnar el tot per una part.

Wieland lamenta que aquest hagi estat l'efecte produït pel coneixement d'alguns fets esdevinguts a París en alguns sectors de l'opinió pública alemanya i exposa la seva teoria, encara que amb la distància que ofereix l'altre recurs estilístic d'atribuir les afirmacions a uns hipotètics observadors, «dass die Sache der Volkspartei in Frankreich die gute Sache, dass sie die allgemeine Sache der Menschheit sey».³⁴ Tot seguit deixa l'estil indirecte per a recomanar als seus lectors que considerin els fets en la seva totalitat, amb orígens i motius, tenint especialment en compte la finalitat que s'ha imposat l'Assemblea Nacional i la dificultat que tenen els periodistes d'explicar objectivament des de París el que ha succeït sense deixar-se influenciar ni per les aparences ni per la pròpia ideologia.³⁵

Per una banda denuncia la manipulació de la qual són víctimes els lectors alemanys, per altra reclama el dret d'expressar la seva opinió sobre la qüestió i d'exposar els seus motius per tal d'acostar-se a la veritat. Seguint el seu sistema d'argumentar amb premises presentades com a evidents i combinades amb agilitat, arriba, però, a la «seva» veritat, defensada ja en els seus anteriors escrits: demostrar la necessitat de la Constitució, literalment a França i per extensió, basant-se en l'ideal cosmopolita típic de l'Aufklärung,

a qualsevol país civilitzat. La seva joia fóra semblant si, en una situació d'opressió semblant a la de França, fos al Japó on promulguessin una Constitució³⁶ i per bé que no esmenta Alemanya, la seva intenció és prou clara per als lectors del *Merkur*, que coneixien el seu estil, i per si no quedava prou clar, al final fa referència a l'alternativa entre la monarquia constitucional i l'absolutista, presentant com a representants d'aquesta Francesc I i Lluís XIV³⁷.

La intenció d'aquesta alternativa no és només de suggerir indirectament el paral·lelisme, sinó que, a més a més, servirà per a reafirmar la seva tendència a allunyar-se dels extremismes, dels partidaris de la contrarevolució organitzada -els quals titlla de «natürliche Feinde der Revolution»-³⁸ i de l'anarquia que veu en el corrent anti-monàrquic, que pretén utilitzar les masses populars per a forçar els esdeveniments i menar la Revolució a unes fites molt llunyanes als ideals de Wieland. Dels primers justifica així la seva posició:

Der grösste Theil der hohen Geistlichkeit und des Adels, die Hofleute, die Parlamentarier mit ihrem ganzen Anhang, die Finanzleute, mit dem ganzen ungeheuern Schweife, den dieser vielköpfige Drache nach sich schleppt, kurz eine Menge der Angesehensten, Mächtigsten und Reichsten, die bei der neuen Konstitution nur verlieren können, hingegen genug gewonnen haben, wenn sie sich im Besitz ihrer althergebrachten Vortheile erhalten.³⁹

L'altre extremisme el rebat amb el seu vell argument que els qui s'anomenen defensors dels interessos del poble només utilitzen l'anarquia i el malcontentament de la gent en benefici propi;⁴⁰ conseqüentment al poble només li atribueix la funció d'objecte manipulable: «Wer kennt die Menschen so wenig, um nicht zu wissen, was Volk ist, und wie leicht es sich unter gewissen Umständen aus einem Extrem in ein anderes werfen lässt».⁴¹

Prescindint amb aquesta facilitat del Quart Estament i de les seves reivindicacions, Wieland simplifica la lluita d'interessos i pot estudiar amb objectivitat aparent la situació a França, per a concloure amb una predicció desacostumadament unívoca en els seus escrits:

Ueberhaupt kann ich mir (...) nur zweierlei Ausgang der gegenwärtigen Krisis in Frankreich als möglich vorstellen. Der erste, und nach meiner Ueberzeugung der einzig wünschenswürdigste, wird unfehlbar erfolgen, wenn man der Nationalversammlung die nötige Zeit und Ruhe lässt, die zwei grossen Gegenstände ihrer angefangener Arbeit, die Finanzen und die Konstitution, in Ordnung, ins reine und zur Vollendung zu bringen.⁴²

Amb això Wieland augura la fi de l'anarquia, del partidisme, i de les idees que han portat la confusió a la nació, i l'aparició d'un ordre nou que farà possible la renovació necessària per a viure lliurement en una monarquia.

Amb la mateixa facilitat considera impossible que els aristòcrates aconseguixin destituir l'Assemblea Nacional i restablir l'antic despotisme. Amb aquest concepte ideal de la Revolució, no és estrany que acabi beneint-la, assegurant que ni davant la Inquisició canviaria aquest convenciment seu, i afirma tot seguit:

Es ist mir (...) schlechterdings unmöglich (...) weniger überzeugt zu sein, dass die Revolution ein notwendiges und heilsames Werk, oder vielmehr das einzige Mittel war, die Nation zu retten, wiederherzustellen und aller Wahrscheinlichkeit nach glücklicher zu machen als es noch keine andere jemals gewesen ist.⁴³

Tampoc és estrany que, en ser promulgada la Constitució de 1791, Wieland aplaudís el fet de la seva promulgació -entesa com a part d'aquella salvació i renovació de la Nació- encara que no estava d'acord amb el seu contingut, especialment perquè hi quedaven massa retallades algunes prerrogatives reials i es transferien uns poders a l'Assemblea Nacional que ell havia volgut que es mantinguessin en mans del rei. La carta oberta intitolada *Sendschreiben an Herrn Professor Eggers in Kiel*, publicada al *Merkur* del gener de 1792, recull aquests arguments, utilitzant altra vegada el recurs del diàleg imaginari, per demostrar que la teoria que defensava la Constitució com a instrument de perfeccionament dels ciutadans no podia ser aplicada a una nació que ací titlla de «so brausenden, so schwärmerischen, und dabei so leichtfertigen, so willkührlichen, so unbändigen und so verdorbenen Nation»,⁴⁴ al·legant que qualsevol constitució ha de ser el reflex d'un estat cultural determinat i ha de ser concebuda en funció de la formació moral de la nació, a la qual s'haurà d'aplicar, però basant-se en la realitat; per això, essent conseqüent amb la qualificació moral que atorgava a França, ha de concloure:

Die Konstitution, von der wir reden, kann, so wie sie ist, nicht alt genug werden, um eine Art von Menschen, wie die Demokratie sie nöthig hat, in Frankreich zu zeugen.⁴⁵

Tot i que continua pensant que la constitució que havia descrit vint-i-cinc anys abans a *Die Geschichte des Agathon* -basada en l'hemístiqui homèric, segons el qual el govern de molts no serveix per a res- era millor que la promulgada a França, i malgrat la conclusió suara citada i els qualificatius emprats a la carta oberta, no es pot dir que això signifiqui el rebuig total de Wieland a la Revolució Francesa, sinó que encara cal entendre-ho tot plegat com a recurs per a insistir en les seves idees. Posteriorment tornarà a comentar més d'una vegada la mateixa Constitució i, segons que vulgui arribar a una o altra conclusió, escollirà un dels seus aspectes positius o negatius. Així, a l'assaig *Ueber Konstitutionen* destaca allò que considera

positiu del concepte abstracte «constitució» i ho aplica a França com si fos realitat:

Jetzt darf die Wahrheit frei und laut gesagt werden (...) Beider Theile wechselseitige Rechte und Pflichten stehen gleich fest, (...) die Unverletzbarkeit der Regenten und ihre Rechte beruht auf keinem andern Grund, (...) als die Unverletzbarkeit der Rechte des Volks, d. i. aller übrigen Theilnehmer des gesellschaftlichen Vertrages.⁴⁶

De fet, la seva opinió sobre la Revolució Francesa va anar canviant, a mesura que constatava que els jacobins guanyaven importància, ja que no admetia el nou ordre que ells propugnaven, i temia que aquella «anarquia», que abans havia justificat com una petita imperfecció en el procés de canvi, s'ensenyoris del país. Especialment quan considerarà que la raó i el dret ja no eren les fonts d'inspiració de l'Assemblea Nacional es féu més palès el seu distanciament, tanmateix no negà -com la majoria dels seus conciutadans que havien canviat d'opinió- les seves posicions anteriors i va continuar defensant la necessitat de canvi a França, amb la intenció de fer reflexionar, per una banda, els sobirans alemanys i estrangers perquè no arribessin als extrems d'opressió que s'havia arribat a França, i per altra banda, els ciutadans i fins i tot la Humanitat sencera perquè veiessin «dass jeder noch leidliche Zustand unendlich besser ist als eine Revolution ohne Kopf, ohne Plan, ohne Mittel, ohne Zweck, mit einem Wort ohne Vernunft».⁴⁷

Els fets que es produïren a França durant la segona meitat de 1792 el feren reafirmar en les seves idees i els comenta directament i indirectament als assaigs *Göttergespräche* i *Betrachtungen über die gegenwärtige Lage des Vaterlandes*, publicats el 1793, el primer en forma de llibre i el segon com a article dins el *Merkur* de gener. Si en aquell (com ja fa pressuposar el títol) tracta el tema indirectament -com a mínim en apariència-, i tot i amb això fa dir a Numa, al Diàleg XI, que ell «no pretendria fer-ho tot de cop, sinó que aniria emprenent les reformes progressivament, una darrere l'altre»⁴⁸ -frase que en recorda molt directament d'altres subscrietes per Wieland-, a les *Betrachtungen...* exposa de forma clara la seva posició respecte a la Revolució Francesa en uns temes que el reafirmen com a representant genuí de l'Aufklärung.

A la introducció ofereix la idea del procés d'evolució, en el qual es troba Europa, en contrast amb la Revolució: la societat inculta de tres segles abans ha anat pujant els graons de la cultura i del perfeccionament, fins arribar, gairebé imperceptiblement, a un pregon canvi de les estructures mentals, la qual cosa considera «eine Art von allgemeiner intellektueller und moralischer Revolution»⁴⁹ que ha de retre els beneficis previstos de forma espontània, si hom espera l'ocasió propícia per a posar-la en pràctica i especialment si és guiada pel seny -condicions que negava a la Revolució Francesa des que els jacobins accediren al poder.

El primer benefici visible d'aquesta revolució intel·lectual el presenta com la veritat inqüestionable que ha de ser acceptada plenament: «Die Menschheit hat in Europa die Jahre der Mündigkeit erreicht»,⁵⁰ veritat que contrasta amb les seves afirmacions anteriors sobre el tema.⁵¹

Aquest canvi de parer no és casual, sinó que ha de partir d'aquesta premissa, per tal que sigui versemblant l'advertiment que farà altra vegada als governants, aprofitant la reflexió sobre les causes de la caiguda de Lluís XVI, que veu fonamentalment en el fet de no haver sabut dirigir la revolució intel·lectual pels camins adients:

Die Menschen, sogar die von den untersten Klassen (...) können nicht mehr alles glauben, was ihre Grossväter glaubten, und wollen nicht mehr alles dulden, was ihre Väter duldeten. Missbräuche, Kränkungen, Bedrückungen, die man ehemals zwar seufzend und murrend ertrug, aber doch ertrug, weil man maschinenmässig glaubte, es könne nicht anders seyn, fängt man an unerträglich zu finden, weil man sieht, dass es anders seyn könne.⁵²

Ja hem vist abans que Wieland utilitza els arguments de la manera que creu convenient per tal de demostrar el que ha decidit a priori. En aquesta ocasió afirma fins i tot que les capes socials més baixes han participat de la revolució intel·lectual. Aquest argument contradiria el que emprava per a rebutjar la forma de govern republicana, per aixó en el capítol següent relativitza aquesta afirmació al·legant que el desordre existent els últims anys havia fomentat la difusió de «falsedats, mitges veritats, frases exagerades i perilloses que regolfaven rarament en molts caps, però també de moltes veritats de la més gran importància»,⁵³ amb la qual cosa ja pot establir la diferència entre «wirkliche und eingebildete, ächte und falsche Aufklärung»⁵⁴ i referir-se més endavant al «Quart Estant» tractant-lo despectivament de «grosser Haufen»⁵⁵ o de «Pöbel»⁵⁶ i presentant-lo com la víctima d'aquesta «falsa Il·lustració», així torna a quedar exclòs dels afers de la política, ja que «die Vernunft allein kann nunmehr die Uebel heilen, die der Missbrauch der Vernunft verursachen kann».⁵⁷

Wieland defensa la monarquia constitucional, que otorga uns drets i una llibertat al Tercer Estat més amples que la monarquia absoluta, però deixa el Quart Estat exclòs del desenvolupament polític i, posteriorment, en el novè dels *Gespräche unter vier Augen*, que duu el títol *Ueber die öffentliche Meinung*, ho justificarà dient:

Wenn ich der untersten Klasse unter jedem polizierten Volke keinen aktiven Antheil an der öffentlichen Meinung einräume, so geschieht es nicht aus Misstrauen gegen ihren Menschenverstand, als aus Rücksicht auf ihren Stand in der bürgerlichen Gesellschaft, der diesen von Mangel und Arbeit gedrückten Menschen weder Musse noch gelegenheit lässt, sich um Dinge, die ihre körperlichen Bedürfnisse nicht zunächst angehen, zu bekümmern.⁵⁸

Així doncs, quan fa referència als drets de les persones, cal entendre els drets de la burgesia, la qual pretén reforçar donant-li consciència de la seva vàlua i de les possibilitats de fer evolucionar la societat envers aquella fita ideal que farà innecessària la revolució. En conseqüència continuarà publicant assaigs, escrits periodístics i literaris per a fomentar una opinió pública que fos capaç de realitzar les seves idees, tot i que en les seves cartes privades no faltin al·lusions a moments de defallença provocats pels esdeveniments reals, superats encara per la gran esperança en el futur.⁵⁹

Wieland abandonà els temes polítics en els seus escrits, possiblement perquè la realitat no li oferia gaire suport al seu ideal, des de 1794 fins a 1798, any en el qual començà a publicar al *Merkur* la sèrie de dotze *Gespräche unter vier Augen*, ja esmentada, que recollí el 1799 en un volum.

La segona d'aquestes converses esdevingué famosa després del Cop d'Estat de Napoleó, ja que hi havia pronosticat la fi de la República Francesa i l'ascens d'un dictador, concretament de Napoleó,⁶⁰ la qual cosa demostra l'atenció que Wieland havia dedicat al desenvolupament dels esdeveniments al país veí i que els seus comentaris no sorgien només de la imaginació, sinó de la seva fe sense límits en l'ideal.

NOTES

- 1.- Cf. Wieland, Christoph Martin: *Ausgewählte Briefe an verschiedene Freunde in den Jahren 1751-1800 geschrieben und nach der Zeitfolge geordnet*. Zürich, 1815, vol. 3, pàg. 114.
- 2.- Per exemple les revistes publicades per Schlözer *Briefwechsel* i *Staatsanzeigen* que assolien tirades de 4.400 exemplars.
Cf. Wahl, Hans: «Geschichte des Teutschen Merkur», dins: *Palaestra*, 127, 1914, pàg. 56.
- 3.- Cf. Wieland, Christoph Martin: *Sämtliche Werke*. Edit. per J. G. Gruber. Leipzig, 1824-28, vol. 31, pàg. 50.
- 4.- Cf. *ibid.*, pàg. 52.
- 5.- *Ibid.*, pàgs. 52-53.
- 6.- Cf. *Wielands Werke*, vol. 40, pàg. 282.
- 7.- *Ibid.*, pàg. 291.
- 8.- Cf. *ibid.*, pàg. 58.
- 9.- Cf. *ibid.*, pàg. 58.
- 10.- *Ibid.*, pàgs. 58-59.
- 11.- Cf. *ibid.*, pàg. 61.
- 12.- *Ibid.*, pàg. 64.
- 13.- Cf. *Wielands Werke*, vol. 31, pàg. 66.
- 14.- Cf. *ibid.*, pàg. 54.
- 15.- *Ibid.*, pàg. 294.
- 16.- *Ibid.*, pàg. 468.
- 17.- *Ibid.*, pàg. 472.
- 18.- *Ibid.*, pàg. 474.

- 19.- Cf. *ibid.*, pàg. 475.
- 20.- *Wielands Werke*, vol. 41, pàg. 4.
- 21.- *Ibid.*, pàg. 4.
- 22.- *Ibid.*, pàg. 5.
- 23.- *Ibid.*, pàg. 10.
- 24.- *Ibid.*, pàg. 5.
- 25.- *Ibid.*, pàg. 5.
- 26.- Cf. *Wielands Werke*, vol. 42, pàgs. 411-12.
- 27.- Cf. *Wielands Werke*, vol. 17, pàg. 172.
- 28.- *Wielands Werke*, vol. 41, pàg. 71.
- 29.- *Ibid.*, pàg. 50.
- 30.- *Ibid.*, pàg. 50.
- 31.- Cf. *ibid.*, pàg. 74.
- 32.- *Ibid.*, pàg. 73.
- 33.- *Ibid.*, pàg. 73.
- 34.- *Ibid.*, pàg. 93.
- 35.- Cf. *ibid.*, pàgs. 102-04.
- 36.- Cf. *ibid.*, pàg. 154.
- 37.- Cf. *ibid.*, pàg. 119.
- 38.- *Ibid.*, pàg. 114.
- 39.- *Ibid.*, pàg. 113.
- 40.- Cf. *ibid.*, pàgs. 114-15.
- 41.- *Ibid.*, pàg. 114.
- 42.- *Ibid.*, pàgs. 117-18.
- 43.- *Ibid.*, pàgs. 149-50.
- 44.- *Ibid.*, pàgs. 198.
- 45.- *Ibid.*, pàg. 199.
- 46.- *Ibid.*, pàg. 372.
- 47.- *Wielands Briefe*, vol. 4, pàg. 96. Carta del 3 de juny de 1792 al seu gendre Reinhold.
- 48.- Cf. *Wielands Werke*, vol. 40, pàg. 325.
- 49.- *Wielands Werke*, vol. 41, pàgs. 270-71.
- 50.- *Ibid.*, pàg. 271.
- 51.- Cf. nota 8.
- 52.- *Wielands Werke*, vol. 41, pàg. 272.
- 53.- Cf. *ibid.*, pàg. 276.
- 54.- *Ibid.*, pàg. 277.
- 55.- *Ibid.*, pàgs. 279, 283, etc.
- 56.- *Ibid.*, pàg. 282. Amb el mateix to titllarà els «sansculottes» de «secta d'egoistes ambiciosos» seguidors d'algun «favorit, ídol del populatxo». Cf. *ibid.*, pàg. 349.
- 57.- *Ibid.*, pàg. 278.
- 58.- *Wielands Werke*, vol. 42, pàg. 263.
- 59.- Com. per exemple, en la carta a Gleim, del 12 d'abril de 1793, després de comentar els darrers esdeveniments: «Mein Trost bei allem diesem ist, dass das mannigfaltige Gute, das die französische Revolution mitten unter den grässlichsten Ausbrüchen des aristokratischen und demokratischen Fanatismus und aller ubelthätigen Leidenschaften in Bewegung gebracht hat, für die Menschheit nicht verloren gehen, sondern nach und nach im stillen und ohne gewaltsame und erschütternde Bewegungen tausendfältige Früchte tragen wird.» *Wielands Briefe*, vol. 4, pàg. 224.
- 60.- Cf. *Wielands Werke*, vol. 42, pàg. 51.

